

Testament van de H. Clara van Assisi

1. In de naam van de Heer. Amen.
2. Onder de vele weldaden die wij van onze vrijgevinge Weldoener, de Vader van alle barmhartigheid (2 Kor 1,3), ontvangen hebben en nog dagelijks ontvangen en waarvoor wij aan de roemvolle Vader van Christus bijzondere dankzegging verschuldigd zijn,
3. is die van onze roeping, waarvoor wij tegenover Hem des te meer verschuldigd zijn naarmate deze volmaakter en groter is.
4. Daarom zegt de apostel: 'Erken uw roeping (vgl. 1 Kor 1,26).'
5. De Zoon van God is voor ons de weg geworden de weg die onze zeer zalige vader Franciscus, zijn ware minnaar en navolger, ons door woord en voorbeeld heeft getoond en geleerd.(1a)
6. Daarom zijn wij het verschuldigd, geliefde zusters, de onmetelijke weldaden die God ons heeft geschonken te beschouwen;
7. daarbij dan vooral de weldaden die Hij door zijn geliefde dienaar, onze vader, de zalige Franciscus, in ons heeft willen bewerken,
8. niet alleen na onze bekering maar ook toen wij nog in de ellendige ijdelheid van de wereld verbleven.(2)
9. Want toen de heilige zelf nog geen broeders of gezellen had, vrijwel onmiddellijk na zijn bekering,
10. werd hij, terwijl hij de kerk van San Damiano aan het bouwen was, waar hij geheel en al door een goddelijke vertroosting werd bezocht, ertoe gedreven de wereld helemaal te verlaten.(3)
11. Daar heeft hij toen door een grote vreugde en verlichting van de Heilige Geest over ons voorzegd wat de Heer later in vervulling deed gaan.
12. Want hij ging in die tijd op de muur van de genoemde kerk staan en in het Frans zei hij met luide stem(4) tegen enkele arme mensen die zich daar in de buurt ophielden:
13. 'Kom en help mij bij het werk aan het klooster van San Damiano
14. want hier zullen voortaan vrouwen verblijven; door hun vermaarde leven en heilige levenswijze zal onze hemelse Vader verheerlijkt worden (vgl. Mt 5,16) in heel zijn heilige kerk.'(5)
15. Hierin kunnen wij dus de overvloedige welwillendheid van God ten opzichte van ons beschouwen.
16. Vanwege zijn overstromende barmhartigheid en liefde heeft Hij door zijn heilige deze dingen over onze roeping en uitverkiezing willen zeggen.
17. En niet alleen over ons heeft onze vader, de zeer zalige Franciscus deze dingen voorzegd maar ook over de anderen die zullen komen in de heilige roeping waarin de Heer ons heeft geroepen.
18. Met hoeveel zorgvuldigheid en met hoeveel inzet van geest en lichaam zijn wij het dus verschuldigd de geboden van God en van onze vader te bewaren, opdat wij met de hulp van de Heer het talent in veelvoud teruggeven (vgl. Mt 25,15 vv.).
19. Want de Heer zelf heeft ons niet alleen tot levensvorm aangesteld, als voorbeeld en spiegel voor andere mensen, maar ook voor onze zusters die de Heer tot onze roeping zal roepen,
20. opdat ook zij voor de mensen die in de wereld leven tot spiegel en voorbeeld zijn.

21. Omdat de Heer ons dus tot zulke grote dingen heeft geroepen dat degenen die voor anderen tot spiegel en voorbeeld zijn, zich in ons kunnen spiegelen, (6)
22. zijn wij ten zeerste verplicht God te prijzen en te loven en meer in de Heer de kracht te vinden om goed te doen.
23. Om die reden zullen wij, als wij volgens de voornoemde levensvorm hebben geleefd, voor anderen een voortreffelijk voorbeeld nalaten en zullen wij door een zeer korte inspanning de prijs van de eeuwige zaligheid verwerven (vgl. Fil 3,14 en 1 Kor 9,24).
24. Nadat de allerhoogste hemelse Vader door zijn barmhartigheid en genade mijn hart heeft willen verlichten, opdat ik door het voorbeeld en de leer van onze zeer zalige vader Franciscus in boetvaardigheid ging leven,
25. heb ik hem kort na zijn bekering samen met een paar zusters, die de Heer mij kort na mijn bekering had gegeven, vrijwillig gehoorzaamheid beloofd.(7)
26. De Heer had ons daartoe het licht van zijn genade verleend door zijn wonderbare leven en leer.
27. De zalige Franciscus lette er op dat wij wel broos en zwak waren naar het lichaam, maar dat wij toch geen enkele ontbering, armoede, arbeid, verdrukking of onbeduidendheid, noch verachting van de wereld afwezen
28. maar die juist zeer aantrekkelijk achtten;(8) zoals hij dat bij ons dikwijls had vastgesteld naar de voorbeelden van de heiligen en van zijn broeders; daarover was hij zeer verheugd in de Heer.
29. En tot liefdevolle zorg voor ons bewogen, nam hij voor zichzelf en voor zijn orde

- ten opzichte van ons de verplichting op zich voor ons zoals voor zijn broeders altijd nauwgezette zorg te hebben en bijzonder bekommerd te zijn.(9)
30. En zo zijn wij volgens de wil van God en van onze zeer zalige vader Franciscus naar de kerk van San Damiano gegaan om daar te verblijven.(10)
31. Daar heeft de Heer ons in korte tijd door zijn barmhartigheid en genade in aantal doen toenemen, opdat in vervulling zou gaan wat de Heer door zijn heilige had voorzegd.
32. Want wij hadden ons tevoren op een andere plaats opgehouden,(11) al was het voor korte tijd.
33. Daarna heeft hij de levensvorm voor ons opgeschreven, en vooral dat wij altijd in de heilige armoede zouden volharden.(12)
34. Hij stelde er zich ook niet tevreden mee ons in zijn leven door vele woorden en voorbeelden aan te sporen tot liefde voor de allerheiligste armoede en de onderhouding ervan;(13) maar hij heeft ons verscheidene geschriften gegeven,(14) opdat wij niet na zijn dood op de een of andere manier ervan zouden afwijken,
35. zoals ook de Zoon van God, zolang Hij op aarde leefde, nooit van deze heilige armoede heeft willen afwijken.
36. En onze zeer zalige vader Franciscus, die zijn voetstappen navolgde (vgl. 1 Pe 2,21), is van zijn heilige armoede, die hij voor zichzelf en voor zijn broeders heeft gekozen, door zijn voorbeeld en leer zolang hij leefde op geen enkele manier afgeweken.

37. Ik, Clara, dienaar van Christus
en van de arme zusters
van het klooster van San Damiano
- zij het ook een onwaardige -
en plantje van de heilige vader,(15)
beschouw, met mijn andere zusters,
onze zo bijzonder hoge professie
en het gebod van zo'n grote vader;
38. maar tevens de broosheid van de andere zusters,
waar wij ook in onszelf bang voor waren
na de dood van onze heilige vader Franciscus,
want hij was onze steunpilaar,
na God onze enige troost en ons houvast (vgl. 1 Tim 3,15).
39. Daarom hebben wij telkens weer
onzelf vrijwillig aan onze vrouwe,
de allerheiligste armoede, gebonden
opdat de zusters die er nu zijn en die zullen komen,
niet na mijn dood
op de een of andere manier
van haar zouden kunnen afwijken.
40. En zoals ik altijd vol ijver en bezorgdheid was
om de heilige armoede,
die wij aan de Heer
en aan onze vader, de zalige Franciscus, beloofd hebben
te onderhouden en door de anderen te doen onderhouden,
41. zo zijn degenen die mij zullen opvolgen in het ambt
tot het einde toe verplicht
de heilige armoede
met de hulp van God te onderhouden
en te doen onderhouden.(16)
42. En om dit nog meer veilig te stellen
heb ik er zelfs voor gezorgd
dat door de heer paus Innocentius,
in wiens tijd wij begonnen zijn,
en door zijn andere opvolgers
onze professie van de allerheiligste armoede,
die wij aan de Heer
en aan onze zalige vader hebben beloofd,
met hun privileges werd bekrachtigd,
43. opdat wij nooit op de een of andere manier
van haar zouden afwijken.(17)
44. Geknield en met lichaam en ziel gebogen,
beveel ik daarom al mijn zusters
die er nu zijn en die zullen komen
aan de heilige moeder, de kerk van Rome,
en aan de paus aan
en in het bijzonder aan de heer kardinaal
die voor de orde van de mindere broeders
en voor ons is aangesteld.(18)
45. Ik doe dit omwille van de liefde van die God,
die arm in een kribbe is gelegd (Lc 2,12),
die arm in deze wereld heeft geleefd
en die naakt op het kruishout is achtergebleven.
46. De Heer en Vader heeft ons, zijn kleine kudde,
in zijn heilige kerk verwekt
door het woord en het voorbeeld
van onze zeer zalige vader, de heilige Franciscus,
die zelf de armoede en de nederigheid
van de geliefde Zoon van God
en van de glorierijke maagd Maria, zijn moeder, navolgde.
47. Ik vraag aan de heer kardinaal
dat hij ons altijd de heilige armoede
die wij aan God
en aan onze zeer zalige vader, de heilige Franciscus
beloofd hebben zal doen onderhouden
en dat hij ons altijd
daarin zal willen doen groeien en bewaren.
48. De Heer heeft ons onze zeer zalige vader Franciscus
gegeven als stichter en planter
en als onze hulp in de dienst van Christus
en in die dingen die wij aan de Heer
en aan onze zalige vader beloofd hebben;

49. zolang hij leefde, was hij ook bezorgd
ons, zijn plantje, door woord en voorbeeld
altijd te verzorgen en te doen groeien.(19)
50. Zo beveel ik mijn zusters
die er nu zijn en die zullen komen
aan de opvolger van onze zeer zalige vader Franciscus
en aan de hele orde aan
en ik vertrouw ze aan hen toe,
51. opdat zij ons zullen bijstaan
om steeds meer vorderingen te maken in de dienst van God
en vooral om beter de allerheiligste armoede
te onderhouden.(20)
52. Als het ooit zou gebeuren
dat de genoemde zusters de genoemde plaats zullen verlaten
en zich naar elders zullen begeven,(21)
zijn zij niettemin verplicht om na mijn dood,
waar zij ook zijn,
de voornoemde levensvorm van de armoede,
die wij aan God en aan onze zeer zalige vader Franciscus
hebben beloofd, te bewaren.
53. Zowel de zuster die het ambt zal bekleden(21a)
als de andere zusters
zullen er wel voor zorgen en erop bedacht zijn
dat zij rondom de bovengenoemde plaats
geen grond verwerven of aannemen,
behalve voor zover die strikt noodzakelijk is
als tuin om groente te kweken.
54. Maar als het hier of daar nodig zou zijn
voor onze levenswijze en de afzondering van het klooster
om buiten de omheining van de tuin meer grond te hebben,
mogen zij niet toestaan meer grond te verwerven
dan strikt noodzakelijk is,
en zij zullen die ook niet aannemen.
55. En die grond mag helemaal niet bewerkt worden
en er mag niet in gezaaid worden
maar hij moet altijd onontgonnen en onbewerkt blijven.(22)
56. Ik geef in de Heer Jezus Christus
aan al mijn zusters die er nu zijn en die zullen komen
de vermaning en aansporing
dat zij er zich altijd op toelagen
de weg van de heilige eenvoud,
nederigheid en armoede na te volgen
en ook aan de aard van onze heilige levenswijze
te beantwoorden.
57. Zo hebben wij dit vanaf het begin van onze bekering
van Christus en van onze zeer zalige vader,
de zalige Franciscus, geleerd.
58. Daardoor zal de Vader van alle barmhartigheid (2 Kor 1,3),
niet door onze verdiensten
maar alleen door zijn barmhartigheid
en de genade van de vrijgevinge Weldoener,
de geur van onze goede reputatie verspreiden (vgl. 2 Kor 2,14-16)
zowel voor hen die veraf zijn als voor hen die dichtbij zijn.(23)
59. En omdat gij door de liefde van Christus elkaar liefhebt,
zult gij die liefde die gij in u hebt
metterdaad naar buiten toe tonen;
60. door dit voorbeeld aangemoedigd
zullen de zusters voortdurend groeien
in de liefde van God en in de wederzijdse liefde.(24)
61. Ook vraag ik haar die in het ambt voor de zusters zal zijn
dat zij er zich op toelegt meer door deugden en heilig gedrag
dan door haar ambt boven anderen te staan,
62. zodat haar zusters, door haar voorbeeld aangemoedigd,
haar niet zo zeer gehoorzamen omwille van haar ambt
maar meer omwille van haar liefde.(25)
63. Zij zal ook met beleid en onderscheid
met haar zusters omgaan
zoals een goede moeder met haar dochters.
64. En vooral van de aalmoezen
die de Heer zal geven,(26)
moet zij er zich op toelagen voor hen te zorgen
overeenkomstig de nood van ieder van hen.

65. Zij zal ook zo welwillend en toegankelijk zijn
dat zij gerust hun noden kenbaar kunnen maken
66. en ieder moment vol vertrouwen
tot haar hun toevlucht kunnen nemen
zoals zij dit voor zichzelf
of ook voor de andere zusters heilzaam vinden.(27)
67. En de zusters die onderdaan zijn zullen ter harte nemen
dat zij om God aan hun eigen wil verzaakt hebben.
68. Daarom wil ik dat zij hun moeder gehoorzamen
zoals zij dat uit eigen vrije wil
aan de Heer beloofd hebben.(28)
69. Dan kan hun moeder
bij het zien van hun onderlinge liefde,
nederigheid en eensgezindheid
de hele last, die door haar ambt op haar drukt,
lichter dragen
70. en wat lastig is en bitter
kan dan door hun heilige levenswijze
voor haar veranderen in iets zoets.(29)
71. En omdat de weg en het pad waarlangs men gaat
smal is en de poort waardoor men het leven binnentreedt
nauw is, zijn er ook weinigen die die weg gaan
en door die poort binnentreden (vgl. Mt 7,14);
72. en al zijn er wel een aantal
die voor een tijd die weg gaan,
toch zijn er maar heel weinig
die hem blijven volgen.
73. Gelukkig zijn zij aan wie het is gegeven (vgl. Ps 119,1)
die weg te gaan
en op hem te volharden tot het einde toe (vgl. Mt 10,22).
74. Laten wij dus,
nadat wij de weg van de Heer zijn opgegaan,
vermijden ooit op de een of andere manier
door onze schuld of onwetendheid
van hem af te wijken,(30)
75. opdat wij geen onrecht doen
aan de Heer die zo groot is,
aan zijn maagdelijke moeder,
aan onze zalige vader Franciscus,
aan de zegevierende en ook de strijdende kerk.
76. Er staat immers geschreven:
'Vervloekt zijn zij die afwijken van uw geboden (Ps 119,21).'
77. Om deze reden kniel ik neer
voor de Vader van onze Heer Jezus Christus (Ef 3,14),
ondersteund door de verdiensten
van de roemvolle maagd, de heilige Maria, zijn moeder,
van onze zeer zalige vader Franciscus
en van alle heiligen,
78. opdat de Heer zelf die het goede begin heeft gegeven,
de groei zal geven (vgl. 1 Kor 3,6-7)
en Hij ook de uiteindelijke volharding zal geven.
Amen.
79. Dit geschrift laat ik u na,
mijn zeer beminde en geliefde zusters
die er zijn en die zullen komen,
opdat het beter zal worden onderhouden.
Het is een teken van de zegen van de Heer
en van onze zeer zalige vader Franciscus
en van de zegen van mij, uw moeder en dienaress.

Voetnoten

1. Het Latijnse 'factus' kan vertaald worden met 'De Zoon van God is voor ons de weg geworden' (zoals bijv. in 'Verbum caro factum est': het woord is vlees geworden); maar ook met 'De Zoon van God is voor ons de weg gemaakt' (vgl. RegCl 8,3).

1a. Christus als onze weg: Verm 1,1; RegNB 22,40; vgl. ook teksten over het volgen van de Heer en van zijn voetstappen: RegNB 1,1-3 e.a.

2. LevenCl 3-7.

3. 1 Cel 18; 2 Cel 11 en 13; 3 Gezellen 21 vv.; vgl. Test 3.

4. Franciscus spreekt of zingt in het Frans op momenten waarin zijn religieuze begeesting doorbreekt, wanneer hij gaat bedelen of wanneer hij om zijn nieuwe levenswijze slecht behandeld wordt: 1 Cel 16; 2 Cel 13 en 127; 3 Gezellen 10 en 33. Dit wijst erop dat hij bij het zoeken naar de vormgeving van zijn leven invloed heeft ondergaan van de religieuze vernieuwingsbeweging in Frankrijk.

5. Vgl. 3 Gezellen 24 (zie in dit boek, blz. 237); zie ook 2 Cel 13 en 204. Vgl. Proces 17,7 (met noot 63).

6. Het beeld van de spiegel gebruikt Clara ook in 3 BrAgn 12 en 4 BrAgn 14-24. Uitvoeriger hierover: B. van Leeuwen en S. Verheij, *Kijk in de spiegel en zie daarin Jezus Christus*, in: FL 66 (1983) 266-273.

7. 24-25: RegCl 6,1; zie ook 1,4: vgl. RegNB 12,4.

8. 27-28: RegCl 6,2.

9. Vgl. RegCl 6,1-5; 12,5-7; TestCl 48-51.

10. Proces 12,5; 20,7; LevenCl 10 (noot 24).

11. Proces 12,4-5; 20,6-7; LevenCl 8 en 10. Zie hierover: Hardick 174-210, vooral 198. Zie inleiding op de regel, blz. 19.

12. Vgl. RegCl 6,2-4 met noot 60 en inleiding op de regel, blz. 16 v.; zie ook 1 Cel 37; 2 Cel 204.

13. Vgl. 2 Cel 204, 205 en 207; ook 1 Cel 116-117.

14. Nl. de Regel en de Laatste wil voor de arme vrouwen (zie RegCl 6,3-4 en 7-9). Zie ook 3 BrAgn 29-36. Verdere aanwijzingen in Herinneringen 13 en 85 (in dit boek blz. 239-242). Sinds enkele jaren is een van die teksten teruggevonden, namelijk de Lofzang voor de arme vrouwen (zie daarover Herinneringen 85 (in dit boek blz. 240)).

15. Plantje: zie v. 48-49 en RegCl 1,3 met noot 8.

16. 40-41: vgl. RegCl 6,10-11.

17. Namelijk het privilege van de armoede, eerst verleend door paus Innocentius III (1215-1216), later nog eens bekrachtigd door paus Gregorius IX (1228); zie Proces 3,14 en LevenCl 40. Voor de tekst, zie blz. 248 vv.

18. Vgl. RegCl 12,12-13; RegB 12,3-4. Clara doet een dringend beroep op de steun van de kardinaal, maar zij geeft hem hier (v. 44-47) tevens de motieven en maatstaven aan voor zijn wakende zorg. Vgl. voor deze vrijmoedige gehoorzaamheid ook Proces 1,13; 2,22 (noot 23); 3,14; en LevenCl 14 en 37.

19. 48-49: zie noot 15.

20. 50-51: RegCl 6,4-5 en 12,1-7; 2 BrAgn 15-16.

21. Clara schrijft haar testament vooral voor haar zusters in S.Damiano vgl.v. 52-55; zie evenwel ook RegCl 2,17 met noot 23. Waarschijnlijk heeft Clara voorzien dat haar zusters spoedig uit San Damiano zouden weggaan; in feite hebben zij tussen 1257 en 1260 een veiliger klooster binnen de stadsmuren van Assisi betrokken, naast de grafkerk die voor Clara gebouwd werd.

21a. Met deze omschrijving is de abdis bedoeld maar in haar testament vermijdt Clara deze ambtsaanduiding. Zie LevenCl 12.

22. 53-55; RegCl 6,14-15.

23. Vgl. v. 19-21.

24. 59-60: de Latijnse woorden 'intus' en 'foris' betekenen: 'in eigen kring, onder elkaar' en 'naar buiten toe' (dit sluit aan bij TestCl 19-21 en Test 41); zij kunnen ook vertaald worden met 'innerlijk, inwendig, in eigen hart' en 'uitwendig, uiterlijk, metterdaad'. Met betrekking tot de onderlinge liefde, vgl. RegCl 10,7. Zie S. Verheij, *Door de liefde van Christus elkaar liefhebben*, in: FL 67 (1984) 174-185.

25. 61-62: vgl. RegCl 4,10.

26. Vgl. Test 22 waar aalmoezen vragen omschreven wordt als 'zijn toevlucht nemen tot de tafel van de Heer'. Zie ook Lofzang voor de arme vrouwen 4 (in dit boek blz. 240).

27. 61-66: vgl. RegCl 10,1-5; 4,10-14; 8,12-13.

28. 67-68; vgl. RegCl 10,2-3.

29. Vgl. Test 3.

30. Vgl. BrOrd 39.